

Dynamika
społeczna
i kulturowa

Dynamika społeczna i kulturowa

Studium zmian w najważniejszych
systemach sztuki, prawdy, prawa
i relacji społecznych

Pitirim
Sorokin

Przełożył Paweł Tomanek

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2024

Tytuł oryginału:

Social and Cultural Dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law, and Social Relationship

Redakcja naukowa: Aleksander Manterys i Cezary Wąsowski

Redakcja: Bogdan Baran

Korekta: Zespół

Projekt okładki: Ewa Engler-Herer | Studio UL

New material this edition copyright © 1985 by Taylor & Francis

Original edition copyright © 1957 by Pitirim Sorokin

All Rights Reserved

Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group LLC

Polish edition copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar and Stowarzyszenie Świetlica Kulturalna, Warszawa 2024

ISBN 978-83-67450-31-7

doi 10.7366/9788367450317

Książka wydana we współpracy ze Stowarzyszeniem Świetlica Kulturalna

Koordynator projektu: Katarzyna Twardowska

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar

Wydrukowano w Polsce

Spis treści

Pitirim Sorokin, dynamika społeczna i socjologia historyczna. O dociekaniu, które się rozmijało ze swoją epoką • <i>Jarosław Kilias</i>	9
Teoria socjologiczna Pitirima A. Sorokina • <i>Aleksander Manterys</i>	29
Wstęp do wydania amerykańskiego z 1985 roku • <i>Michel P. Richard</i>	59
Przedmowa	73
Część pierwsza	
Wstępna	77
Rozdział 1. Formy i problemy integracji kulturowej oraz metody ich badania	79
Rozdział 2. Ideacyjne, odcuciowe, idealistyczne i mieszane systemy kulturowe	97
Rozdział 3. Przykłady głównych typów mentalności kulturowej	117
Rozdział 4. Fluktuacje społeczno-kulturowe: pojęcie procesu społeczno-kulturowego i jego formy	129
Część druga	
Fluktuacje ideacyjnych, idealistycznych i odcuciowych form sztuki	143
Rozdział 5. Czy istnieje jakiekolwiek stałe następstwo w rozwoju różnych dziedzin sztuki w historii danej kultury? Wstępny i krytyczny przegląd teorii na ten temat	145
Rozdział 6. Czy krzywa rozwoju sztuki jest zawsze podobna w różnych społeczeństwach i kulturach? Wstępny i krytyczny przegląd teorii na ten temat (ciąg dalszy)	150
Rozdział 7. Ideacyjne, odcuciowe (wizualne) i mieszane (idealistyczne, kubistyczne i inne) style w sztuce: malarstwo i rzeźba	155
Rozdział 8. Powtarzalność w przestrzeni społecznej i fluktuacja w czasie stylów ideacyjnego, wizualnego i mieszanego w malarstwie i rzeźbie (zarys jakościowy)	177
Rozdział 9. Fluktuacje głównych stylów w malarstwie i rzeźbie w Europie Zachodniej (zarys jakościowy, cd.)	192
Rozdział 10. Fluktuacje ideacyjnych i wizualnych form architektury	220

Rozdział 11. Fluktuacja ideacyjnych, odcuciowych i mieszanych form muzyki	231
Rozdział 12. Fluktuacje ideacyjnych i odcuciowych form literatury i krytyki literackiej	256

Część trzecia

Fluktuacje ideacyjnych, idealistycznych i odcuciowych systemów prawdy i wiedzy	289
---	-----

Rozdział 13. Fluktuacje ideacyjnych, idealistycznych i odcuciowych systemów prawdy i wiedzy (zarys ilościowy)	291
Rozdział 14. Jakościowe wyjaśnienie fluktuacji systemów prawdy i wiedzy	321
Rozdział 15. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 1. Fluktuacja idealizmu i materializmu	346
Rozdział 16. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 2. Fluktuacja mentalności eternalistycznej i temporalistycznej	364
Rozdział 17. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 3. Fluktuacja wpływów realizmu, konceptualizmu i nominalizmu	383
Rozdział 18. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 4. Fluktuacja wpływów uniwersalizmu i partykularyzmu socjologicznego	395
Rozdział 19. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 5. Fluktuacja realistycznych, nominalistycznych i mieszanych koncepcji rzeczywistości osoby prawnej: korporacji (<i>universitas personarum</i> czy <i>collegia personalia</i>) i instytucji (<i>universitas honorum</i> czy <i>collegia realia</i>)	413
Rozdział 20. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 6. Fluktuacja wpływu mentalności deterministycznej i indeterministycznej	418
Rozdział 21. Fluktuacja „pierwszych zasad”. 7. Fluktuacja linearnych, cyklicznych i mieszanych koncepcji procesów kosmicznych, biologicznych i społeczno-kulturowych	428
Rozdział 22. Fluktuacja podstawowych kategorii ludzkiej myśli: przyczynowość, czas, przestrzeń, liczba	444
Rozdział 23. Fluktuacja ogólnych i szczegółowych teorii naukowych	457

Część czwarta

Fluktuacja ideacyjnych i odcuciowych form etycznej i prawnej mentalności kulturowej	467
--	-----

Rozdział 24. Fluktuacja ideacyjnych, odcuciowych i mieszanych systemów etycznych w kulturach grecko-rzymskiej i zachodniej	469
Rozdział 25. Fluktuacja mentalności etyczno-prawnej w prawie karnym	486

Część piąta	
Typy i fluktuacja systemów relacji społecznych	491
Rozdział 26. Familistyczne, kontraktowe i przymusowe relacje i systemy interakcji (grupy społeczne)	493
Rozdział 27. Fluktuacja relacji familistycznych, kontraktowych i przymusowych w toku istnienia głównych europejskich grup społecznych	508
Rozdział 28. Fluktuacja teokratycznych (ideacyjnych) i świeckich (odczuciowych) form rządów i przywództwa	527
Rozdział 29. Fluktuacja ideacyjnych i odcuciowych form wolności	540
Rozdział 30. Fluktuacje systemów relacji społecznych w aspektach ilościowych („rozluźnienie” i „zacieśnienie” sieci zorganizowanych grup społecznych; ich oscylacja między totalitaryzmem a leseferyzmem; ekspansja i ograniczenie kontroli i regulacji rządowej; migracja relacji społecznych)	551
Rozdział 31. Fluktuacja sytuacji gospodarczej	574
Część szósta	
Fluktuacja wojny w relacjach międzygrupowych	583
Rozdział 32. Fluktuacja wojny w historii Grecji, Rzymu i Europy	585
Rozdział 33. Podsumowanie głównych wyników analizy wojny w historii Europy	598
Część siódma	
Fluktuacja zaburzeń wewnętrznych w relacjach wewnątrzgrupowych	619
Rozdział 34. Fluktuacja zaburzeń wewnętrznych w historii Grecji, Rzymu i Europy	621
Rozdział 35. Podsumowanie i główne wyniki badania zaburzeń wewnętrznych	636
Część ósma	
Kultura, osobowość i zachowanie	653
Rozdział 36. Relacja między typami kultury a typami osobowości i zachowania	655
Rozdział 37. Kryzys naszych czasów	671

Część dziewiąta	
Przyczyny i przebieg zmiany społeczno-kulturowej	679
Rozdział 38. Zasada immanentnej zmiany systemów i skupisk społeczno-kulturowych	681
Rozdział 39. Przyczyny społeczno-kulturowych rytmów i zwrotów. Zasada granicy	696
Rozdział 40. Problemy ciągle liniowej, nowej i ściśle cyklicznej zmiany społeczno-kulturowej	711
Rozdział 41. Powody występowania nadrzędnego rytmu faz ideacyjnych, idealistycznych i odczuciowych w grecko-rzymskim i zachodnim nadsystemie kulturowym	722
Rozdział 42. Zmierzch naszej kultury odczuciowej i dalsza przyszłość	743
Tak trzeba żyć, żeby się nie bać... Pitirim Sorokin – nota biograficzna • <i>Cezary Wąsowski</i>	761
Źródła ilustracji	783
Indeks osób	785
.	